

ESKİ ANKARA SİNEMALARI

Ali Esat BOZYİĞİT

7 7 yıllık Başkent Ankara'da Sinemanın da önemli bir yeri vardır. Gerek gösterilen filmler, gerekse sinema salonları üzerine henüz bir çalışma yapılmamıştır. Ankara halkı tiyatrodan ve televizyondan önce sinema ile yakından ilgilenmiştir. 1923-1998 tarihleri arasında açılıp kapanmış 75'in üzerinde sinema salonu bir o kadar da açık hava sineması tesbit ettik. Bunlar hakkındaki notlarımızı aşağıda sunmaya çalışacağız.

75 yıllık bu süreyi 1923-1950 ve 1950-1998 tarihleri olarak iki dönemde topladık. Bunlar daha çok benim ve yakınlarımın anılarına dayalı notlardır. İleride hazırlanacak bir "Ankara'da Sinema Tarihi" için kaynak teşkil eder ümidindeyim.

1923-1950 dönemini kayınpederim Halil Makaracı hazırladı. Kendisi Ankara'lı olup Cumhuriyet ile yaşattır. Ankara'nın sosyal ve kültürel gelişimini özel ilgisi ile izlemektedir. Avukattır. Anıları ile 75 yıllık Ankara'nın canlı bir tanığı-

dır. Halil Makaracı, bu ilk dönemi şöyle dile getiriyor:

"Yıl 1929. Beş yaşındaydım. Hacıbayram Mahallesinde Ahi Zafer Sokak-
ğında bulunan evimizde yaşıyorduk. İki ablamın Anafartalar Caddesinde Himayedi Etfal yani Çocuk Esirgeme Kurumu'nun karşısında yeni öğretime açılmış olan Gazi Kız İlk Mektebi'nde okuyorlardı. Daha sonraları bu okul Atatürk Kız İlkokulu adını almıştır. Ablamlar ve kız arkadaşları bazen evde derslerine çalışırken Sinema'dan bahsederlerdi. Ben bu sözüğü ilk defa onlardan duydum, merak ederek öğrenmeye çalıştım. Sinemayı sorduğum zaman bir eğlence, elektrikle resim (film) gösterilen yer olduğunu ve benim gibi çocukların sinemaya alınmayacağını söylerlerdi. Bu türlü konuşmalar bende çok büyük merak uyandırmıştır.

BÜYÜK SİNEMA

Ankara'da ilk sinema Ulus Meydanı'nda eski adı Hakimiyet-i Milliye Mey-

danı'nda 1960-1970'li yıllarda yaptırılan 100. Yıl Çarşısı'nın bulunduğu yerde açılmıştı. Yani Ulus'taki Atatürk Bulvarı'ndan Merkez Bankası'nın yanındaki sokağa kadar olan yerde, İkinci Türkiye Büyük Millet Meclisi ile Divan-ı Muhasebat'ın (Sayıştay'ın) karşısında bulunan yerde idi. Ahşap bir bina idi ve ağaçlıklı bir bahçe içindeydi.

Büyüklerim beni Ulus Meydanı'nda Heykel civarında gezdirirlerken bu biraz ötedeki binanın sinema olduğunu söylerlerdi. Sonradan 1928-1929 tarihleri arasında bu binanın tamamen yanıp kül olduğunu ve halkın büyük üzüntü duyduğunu hatırlıyorum. Yanan bu sinemayı Hacıbayram'daki evimizde kiracı olarak oturan Mümtaz Hanımefendi ile kızı Eşref Hanım'ın eşi çalıştırmışlardı.

KULÜP (HALK-PARK) SİNEMASI

Ankara'nın ikinci sineması yine Ulus Meydanı'nda Vehbi Koç'a ait apartmanın yanında bulunan bugünkü Taşhan'ın yerinde açılan Kulüp Sineması idi. O zamana göre çok güzel bir şekilde ahşap olarak yapılmıştı. Bu sinemanın bulunduğu yer Kırım kökenli Türklerden Hacı Bekir Salgir ve Veli Usta'lara ait idi. İlkokula yeni başladığım bu yıllarda (1928-1929) bu sinemada ilk sessiz siyah-beyaz bir film gördüğümü hatırlıyorum. Alt salon 1.ci ve 2. mevki diye ikiye ayrılmıştı. 1. mevki Hususi, 2. mevki Duhuliye diye adlandırılır ve fiatları ona göre ayarlanırdı. Koltukları açılıp kapanır demir ve üzeri meşinle kaplı koltuklardı. Sahnesi Çankırı Caddesine yani İş Bankası tarafına bakardı. Balkon kısmı ise kırmızı kadife koltuklarla döşenmişti. 1933-1934 yıllarında bu sinemada *Tarzan* ve *Sefiller*

filmlerini görmüştüm. Bu sinema da Nisan 1941 ayı içerisinde tamamen yandı.

Daha sonra 1941-1942 yıllarında yeniden inşa edildi. Halk ve Park Sineması adlarını aldı. Fakat ilk yapılışına göre ikinci inşaatında o zevk ve incelik yoktu. Sonradan sinemanın arsa sahipleri ve sinema işletmecilerinin bu sinemayı elden çıkarmaları sonunda yerine de bugün Taşhan İş Hanı inşa edilmiştir. Bu sinemada genellikle macera gangaster, kovboy filmleri, tarihi filmler ve yerli filmler gösterilirdi. 1970'li yıllarda kapanmış ve yerine işhanı yapılmıştır.

YENİ SİNEMA

Ankara'da 3. sinema 1930 yıllarında yine Ulus'ta açılmıştır. Bugünkü Sümerbank'ın (Sümer Holding) bulunduğu yerin arka tarafında inşa edilen ve zamanına göre çok sağlam ve modern olan bu sinemanın adı Yeni Sinema'dır. Sümerbank'ın yerinde tarihi bir bina olarak Taşhan binası vardı. Yeni Sinema'nın içi çok güzeldi. Alt katta Hususi (1. mevki) ve Duhuliye (2. mevki) bölümleri, balkonunda da mavi kadife koltuklarla döşenmiş bölüm vardı. Balkonun sinema film dairesinin önündeki kısmında yine itinalı döşenmiş 5-6 kişilik localar ve bu locaların tam ortasına isabet eden yerde de Gazi Mustafa Kemal-Atatürk için mutena bir şekilde döşenmiş, küçük bir komedin üzerinde elektrik lambası bulunan özel bir loca vardı. Bu sinemanın balkonu da çok genişti, devamlı temiz ve bakımlı tutulur, film başlamadan evvel ve sonra buralarda yiyecek yenmezdi. Film gösterilirken arada verilen 5 dakikalık istirahat, dış koridorlar da isteyen sigara içer, isteyen büfeden yiyecek içecek alırdı. Seyirciler saygılı, yüksek sesle konuşmazlar ve en kalabalık

seanslarda bile bir olay çıkmazdı. Yeni Sinema Ulus Meydanı'nın ve Anafartalar Caddesi'nin genişletilmesi ve 1947 yılında yanan Milli Eğitim Bakanlığı'nın yerinde bugünkü Ulus İş hanı'nın yapılması amacıyla 1956 yılında istimlak edildi. Yerine yapılan Ulus Şehir Çarşısı da yıktırılarak bugün Sit alanı olmak üzere hafriyatı bekletilmektedir."

Halil Makaracı, verdiği bu bilgilerin arasında bu sinemalarda gördüğü filmleri de dile getiriyor.

Bu 4 sinemanın dışında 1950 yılına kadar Ankara'da açılan Sinema salonlarını şöyle sıralıyor:

"Hatırladığıma göre Ankara'da açılan 4. sinema Kızılay'da bugünkü Gökdelen'in karşısındaki Sosyal Çarşısı'nın yerinde 1938-1939 tarihlerinde ULUS SİNEMASI adıyla hizmete açıldı. Sahipleri arasında radyodan maçları nakleden Sait Çelebi'nin de bulunduğu söylenir. Bu sinemada 1939 yılında Gazi Lisesi'nde öğrenciyken sınıfça *Dr. Robert Koch* adlı filme götürülmüştük.

Daha sonra Anafartalar Caddesi'nde Çocuk Esirgeme Kurumu'nun yanındaki bir binada SUS SİNAMASI açıldı. Bunu da Kulüp (Halk-Park) ile Yeni Sinemaları işleten şirket işletirdi. Programlarında daha ziyade Türk ve Arap filmleri ile türkçeleştirilmiş macera filmleri oynatırdı.

1944-1945 yıllarında Ankara'da Necatibey Caddesinde (Sıhhiye) ANKARA SİNEMASI hizmete girdi. Bugün yerinde Ankara İş Hanı yükseliyor.

Bir diğer sinema da Denizciler Caddesi'nde açılan küçük ve konforsuz SÜMER SİNEMASI'dır. SUS ve SÜMER Sinemaları 1950'li yıllarda kapatılmıştır.

1949 yıllarında ise Kızılay'da Sıhhi-

ye ile Kızılay arasında bulunan bir yerde BÜYÜK SİNEMA hizmete girdi. Mevcut sinemalara göre çok kaliteli idi. 1980'li yıllarda kapatılarak Kuyumcular Çarşısı'na dönüştürüldü."

Bu döneme ilişkin bir bilgiyi de Nejat AKGÜN'ün *Burası Ankara* adlı kitabından aktaralım. (Ankara 1996, s. 232)

"1940'lı yıllarda sinemalara gitmek de bir zevkti. Yeni, Ulus, Ankara ve daha sonraki Büyük Sinema halkın rahatça gidebildiği yerlerdi. Park, Sus, Sümer Sinemalarını ise daha çok bekarlar, gençler ve toplumsal düzeyi düşük olanlar yeğlerlerdi. Hemen hepsinde de yeni filmler pazaritesi günleri vizyona girerdi. Tüm Sinemaların en önemlisi Yeni Sinema idi. Buranın suaresine katılmak, bilet bulabilmek büyük olay olurdu. Zamanla nasıl oluyorsa kendiliğinden böyle bir tutum olmuştu ki, bu düzeni bozmayı kimse düşünmemişti. Böyle her akşamın kendine göre müşterileri oluşmuştu. Herkes o akşam, gelenleri uzaktan da olsa tanırmıştı. Ama suare bir başka alem idi. Balkonda yer gösteren başı topuzlu, kır saçlı, şişman madam hele bu ilk akşam gelenlerin tümünü de tanırdı. Gelen beyler şık, hanımlar süslü ve güzel olurdu.

Nedendir bilinmez, bu dikkat, bu itina öbür sinemaların hiçbirine gösterilmezdi. Hatta Büyük Sinema açıldığında bile, Yeni Sinema'nın yerini alması sözkonusu olmadı.

O yıllar akşamları son otobüs seferi saat 21.00'de yapılırdı. 23.00'de ise "Sinema Dönüşü" özel bir sefer uygulanırdı. Herkes taksiye binmez, ayrıca buna gerek de görmezdi. Film biter bitmez hızla durakların bulunduğu yerlere koşulur, kendi semtlerinin otobüslerine binilirdi. Ancak gelir düzeyi yüksek kimselerle, çıkışta

ağırdan aldıkları için bu son seferi kaçır-
ranlar taksiye binip evlerine dönerlerdi..."

1950-1998 tarihleri arasındaki döneme gelince; bunu da ben küçük, iddiasız anılarımla dile getirmek istiyorum.

1950 yıllarında 5 yaşında küçük çocuktum. Babam ve amcalarım Pazar günleri süslenip püslenip "biz Hasan Efendi'ye gidiyoruz" deyip evden ayrılırlardı. Birgün beni de "Hasan Efendi'ye götürmelerini söyledim, "yoo, olmaz Hasan Efendi kızar sonra" diyerek susturdular. Bir gün gönülleri razı oldu herhalde "hadi hazırlan, seni de Hasan Efendi'ye götürüyoruz" dediler. Çıktık. Önü kalabalık bir binaya girdik. Daha sonra tavanı yüksek, aydınlık, sıra sıra koltuklar, ileride kocaman beyaz bir perde olan bir yere geldik. Amcamların ve babam paltolarını çıkarıp ikiye katladı ve bir koltuğa koydular. Beni de üstüne oturtular. Ancak böylece onların boyuna yetişebildim. Gonglar çaldı, lambalar söndü karanlık oldu ve beyaz perdede film oynamaya başladı. Hasan Efendi dedikleri Sinemayla tanışmam böyle oldu. İlk gördüğüm film *Çakırcalı Mehmet Efe* adlı bir Türk filmiydi. Çok etkilendim. Harmandalı Zeybeğini burada öğrendim. Burası Yeni Sinemaymış. Başarılı bir izleyici sınavı vermiş olacağım ki ikinci kez 1951 yılında *İstanbul'un Fethi* filinine götürdüler. Yer bulamadığımızdan sahneye yakın Duhuliye kısmının ön sıralarında oturduk. Beyaz bir ata binmiş koca sarığıyla Fatih Sultan Mehmet'i ilk kez orada tanıdım. Bizans askerlerinin surlardan aşağı döktükleri kızgın yağlardan, Ulubatlı Hasan'ın burçlara bayrak dikerken şehit düşmesinden ürktüm.

Bundan sonra Sinemanın tutkunu oldum. Ankara'nın gidip görmediğim si-

neması yok diyebilirim. Gölbaşı Sineması'ndan Melek Sineması'na, Cebeci Sineması'ndan Renkli Sinemaya kadar hepsine gittim. Önceleri Amcamla, daha sonra yalnız, babamla amcam emekli olduktan sonra onlarla birlikte yüzlerce film seyrettim. Taa Tv.lerin eve girdiği 1968 tarihine kadar. Yavaş yavaş bu tutku azaldı ve büyüklerimin vefatı ile hepten bitti.

Aşağıda 75 yılda açılıp kapanmış, yıkılmış, pasaj olmuş Ankara Sinemaları ile halen 1998 kuşağına hizmet veren Sinemaların adını sunacağım. Bunları Ankara Rehberlerinden çıkarttım. Açık Hava Sinemaları bunların dışında.

Hani ne derler "Geçmiş zaman olur ki Hayali Cihan Değer".

Öyle değil mi?

ESKİ ANKARA SİNEMALARI

ALEMDAR SİNEMASI (Maltepe), ALEMDAR SİNEMASI (Yenimahalle), ARI SİNEMASI (Bahçelievler), AS SİNEMASI (Maltepe), AYKUT SİNEMASI (Yenişehir) BAŞKENT SİNEMASI (Maltepe), BURÇ SİNEMASI (Maltepe), BULVAR SİNEMASI (Maltepe), CEBECİ SİNEMASI (Cebeci), CEP SİNEMASI (Yenişehir), CEM SİNEMASI (Keçiören), ÇAĞDAŞ SAHNE (Kavaklıdere), ÇANKAYA SİNEMASI (Kavaklıdere), DEDAMAN SİNEMASI (Akay), DEDEMAN SİNEMASI (Bahçelievler), DEMET SİNEMASI (Yenimahalle), DİLEK SİNEMASI (Küçükesat), DÜNYA SİNEMASI (Cebeci), EFES SİNEMASI (Yenişehir), EMEK SİNEMASI (Altındağ), ETİ SİNEMASI (Maltepe), OĞULTÜRK SİNEMASI (Etlük), GÖLBAŞI SİNEMASI (Maltepe), GÜNEŞ SİNEMASI (Yenimahalle), HANİF SİNEMASI (Küçükesat), İNCİ SİNEMASI (Cebeci) KA-

Ankara sinemalarına ait muhtelif bilet örnekleri

RINCA SİNEMASI (Küçük-esat), KEREM SİNEMASI (Yenişehir), KIZILIRMAK SİNEMASI (Yenişehir), KOÇ SİNEMASI (Maltepe), KORAY SİNEMASI (Kolej), KÖŞK SİNEMASI (Maltepe) LALE SİNEMASI (Yenişehir ve Kavaklıdere), MAMAK SİNEMASI (Mamak), MELEK SİNEMASI (Cebeci-Dörtüyl), MİNE SİNEMASI (Maltepe), NUR SİNEMASI (Dışkapı), ÖZER SİNEMASI (Maltepe), SARAY SİNEMASI (Hamamönü), SES SİNEMASI (Kavaklıdere), SEYRAN SİNEMASI (Yenimahalle), SİNEMA 70 (Yenişehir), SİTE SİNEMASI (Cebeci), STAD SİNEMASI (Ulus), SUN SİNEMASI (Cebeci), SÜREYYA SİNEMASI (Aydınlıkevler), TALİP SİNEMASI (Küçükesat), UZAY SİNEMASI (Dikimevi), YENİ ULUS SİNEMASI (Kavaklıdere), YILDIZ SİNEMASI (Kavaklıdere),

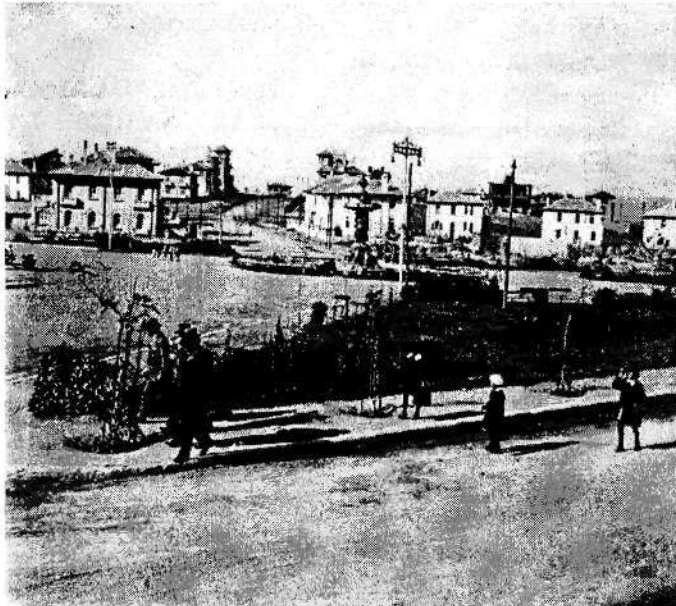
YILMAZ SİNEMASI (Emek), YILMAZ SİNEMASI (Demirlibahçe).

1998 YILINDA ANKARA HALKINA HİZMET VEREN SİNEMALAR

AKÜN SİNEMASI (Kavaklıdere), ANCAPOL (Yenişehir), ASM (Yenişehir), BATI SİNEMASI (Yenişehir), BÜYÜLÜ FENER SİNEMASI (Bahçelievler), GALLERIA (Ümitköy), MEGAPOL KÜLTÜR VE SANAT MERKEZİ (Yenişehir), DERYA SANAT GALERİSİ (Yenişehir), KORU SİNEMASI (Koru), KAVAKLIDERE SİNEMASI (Kavaklıdere), METROPOL SANAT MERKEZİ (Yenişehir), MİTHATPAŞA GÖSTERİ MERKEZİ (Yenişehir), MENEKŞE SİNEMASI (Yenişehir), NERGİZ SİNEMASI (Yenişehir) ON SİNEMASI (Bahçelievler).

©Meçhul Seyyah(lar)ın Ankara Fotoğrafları (Frank Fokke Ferwarda Arşivi)
© Kebikeç

©Meçhul Seyyah(lar)ın Ankara Fotoğrafları (Frank Fokke Ferwarda Arşivi)
© Kebikeç